

Discursul

președintelui României, Traian Băsescu,

*la prezentarea publică a raportului "Pentru consolidarea statului de drept", elaborat de
Comisia Prezidențială de Analiză a Regimului Politic și Constituțional din România
(14 ianuarie 2009)*

Doamnelor și domnilor,

Încep prin a vă mulțumi pentru acceptarea invitației de a participa la prezentarea raportului elaborat de Comisia de analiză a regimului politic și constituțional din România.

Aș vrea, de asemenea, să adresez mulțumirile mele sincere membrilor acestei comisii, conduse de profesorul Stanomir, pentru efortul făcut din 2008 încoace. Regret că domnii Dogan și Crăiuțu, președinți de onoare ai comisiei, nu au putut face deplasarea din Franța și Statele Unite în România, dar îl rog pe domnul Stanomir să le transmită recunoștința mea.

Momentul de astăzi este important. Îmi pare bine că se întâmplă și mi-aș fi dorit să vină mai repede. Imediat după alegerile din 2004, am cerut partidelor să înceapă o reflecție constituțională. Motivul era unul singur și el a fost, din nefericire, confirmat în ultimii ani. E vorba despre faptul că, în loc să fie un mecanism util, de deblocare a crizelor, Constituția noastră a produs disfuncționalități în mecanismele statului.

Din motive asupra cărora nu vreau să insist, partidele noastre politice au amânat această reflecție. Avem nevoie de o Constituție care să nu ne împingă în conflicte, ci dimpotrivă să ne scoată din ele, pentru că orice conflict costă energie și timp.

Am decis în vara trecută să stimulez analiza regimului nostru politic și constituțional prin înființarea unei comisii. De această analiză are nevoie nu numai președintele României, de ea are nevoie România! Într-adevăr, o țară care vrea să se modernizeze și care e împiedicată în acest efort de propria ei lege fundamentală trebuie să găsească resurse pentru a depăși situația de blocaj, inclusiv pentru a depăși apatia clasei politice.

Am recurs în general la specialiști ai dreptului constituțional din noua generație. Nu pentru că n-aș aprecia valoarea experienței și a expertizei și a înțelepciunii acumulate de vechii constituționaliști. Dar cred că este bine să dăm oportunitatea să se pronunțe specialiștilor care nu au fost implicați în elaborarea sau modificarea Constituției de la 1991. Avem, cred eu, nevoie de o privire nouă și nepărtinitoare.

Raportul intitulat Pentru consolidarea statului de drept conține atât un diagnostic, cât și o gamă de soluții. Diagnosticul este elaborat pornind de la analiza funcționării regimului. Aici, aș aprecia caracterul moderat, riguros și nepasional al analizei. Pe de altă parte, Raportul conține o serie de soluții organizate în 23 de capitole, pentru tot atâtea mari probleme.

Aș vrea să observ și în această privință diversitatea, paleta largă de opțiuni avute în vedere de autorii Raportului. O privire unilaterală și dogmatică ar fi fost o eroare. Societatea românească și clasa ei politică au nevoie să cunoască toată seria de soluții constituționale posibile. Oamenii politici, partidele, cetățenii au de acum de unde să aleagă. Raportul le oferă numeroase variante. În ceea ce mă privește, sunt conștient că un om politic responsabil trebuie să facă o alegere.

Eu am ales. Am ales pornind de la o viziune despre ceea ce trebuie să fie România în anii viitori. Când spun acest lucru, am în vedere faptul că nu există o garanție mai solidă pentru libertatea și demnitatea unui cetățean decât o bună Constituție. Adică o Constituție care să facă posibile practici previzibile și soluții viabile.

Opțiunea mea este înrădăcinată, însă, în Raport. Luând în seamă diversele elemente propuse, le-am selectat pe cele care corespund viziunii mele. Insist asupra faptului că raportul este suficient de consistent pentru a îngădui altor politicieni, partidelor politice, cetățenilor să îmbrățișeze alte soluții decât cele pentru care eu optez. Fiecare este liber să se inspire din Raport. Soluțiile pe care le îmbrățișez eu sunt în număr de zece. Le voi enumera foarte succint.

Prima dintre ele privește regimul politic în ansamblul său. Pornind de la ideea că este absolută nevoie de clarificarea naturii acestui regim, consider că soluția cea mai bună pentru România este cea a unui regim semiprezidențial. Nu cred că România are nevoie de un regim prezidențial, în care șeful statului să fie și șeful guvernului. De asemenea, consider că un regim parlamentar, în care șeful statului nu mai este ales direct de cetățeni, nu exprimă voința națiunii noastre. Nu cred că românii ar accepta să abandoneze dreptul de a-și alege direct Președintele. Este însă nevoie de clarificarea semiprezidențialismului și anume de corelarea legitimității de care dispune Președintele cu pârghiile instituționale de care se poate folosi pentru a-și realiza mandatul încredințat de popor. Dacă vom continua să alegem un Președinte care nu poate acționa, vom nesocoti națiunea și vom diminua democrația. Termenul cel mai bun pentru a caracteriza acest regim semiprezidențial este echilibrul sau mai precis, divizarea echilibrată a puterilor și a responsabilității, acestea sunt elemente fundamentale în opțiunea mea.

În al doilea rând, consider că mecanismul dizolvării Parlamentului trebuie pus în acord cu regimul. Dizolvarea legislativului este pretutindeni un ultim recurs la rezolvarea crizelor politice. În Constituția noastră, dizolvarea este legată exclusiv de eșecul formării guvernului în primele două luni de după alegeri. Știu că există interpretarea potrivit căreia o asemenea prerogativă acordată Președintelui i-ar spori în mod nemăsurat puterea. Eu cred că această obiecție nu o fac decât cei care nu înțeleg rostul dizolvării. Atunci când negocierea politicianilor nu mai dă roade, cetățenii sunt invitați la urne, iar acesta și nu altul e rolul mecanismului de dizolvare. Ceea ce sporește este, deci, nu autoritatea șefului de stat, ci capacitatea instituțiilor de a acționa, în chip responsabil, în momente de criză politică.

A treia mea opțiune privește forma Parlamentului. Avem un sistem bicameral, în care cele două camere sunt foarte asemănătoare din punctul de vedere al reprezentării. Ele sunt alese în același mod și în același moment, doar norma de reprezentare este diferită. În viziunea mea, putem opta pentru un sistem unicameral prin eliminarea uneia din cele două Camere. Motivul este acela că avem deja o Cameră, și anume Parlamentul european. Consider că existența Parlamentului european este o garanție suficientă atât pentru o bună reprezentare a intereselor generale ale românilor, cât și pentru împiedicarea oricărui abuz al puterii legislative "autohtone". Dacă națiunea nu va dori totuși să renunțe la una din Camere, acesta ar trebui oricum să fie ales astfel încât să reprezinte altceva decât Camera, de pildă interesele comunităților locale - și aici mă refer la Senat. Eu optez însă pentru un sistem cu o Cameră. În al patrulea rând, vreau să exprim opțiunea mea în problema imunității. În această materie s-au produs numeroase abuzuri. Raportul propune o viziune foarte nuanțată. În ceea ce mă privește, consider că trebuie să regândim imunitatea aleșilor. Maximizarea protecției politice deja existente, a protecției asigurate pentru opiniile și convingerile politice, pentru deciziile aleșilor națiunii trebuie însoțită de eliminarea protecției pentru fapte de ordin penal. Egalitatea impune o asemenea soluție. Egalitatea și mai ales democrația. O impune și simțul elementar al dreptății. N-am întâlnit vreun cetățean român care să creadă altceva despre imunitatea la fapte penale a aleșilor.

Un ultim punct legat de Parlament privește credibilitatea acestei instituții fundamentale. Consider că redarea credibilității se poate face în multe moduri. Unul dintre ele, absolut indispensabil, este restaurarea autorității legislative a Parlamentului prin limitarea severă a numărului și a circumstanțelor în care sunt adoptate ordonanțe de urgență și ordonanțe ale Guvernului. Urgența a ajuns să-și piardă sensul. Dacă te uiți pe numărul de ordonanțe din ultimul deceniu, ai impresia că România a fost în comă profundă, și asta într-o perioadă de creștere și modernizare. Parlamentul trebuie reșezat în poziția sa de unică instanță de legiferare. Așa cum am mai spus în numeroase ocazii, legiferarea va trebui să se facă în interes general și nu în interesul unor grupuri. Efectele unei legiferări decise de interese de grup, nu de binele public le vedem cu toții. Ultimul efect vizibil este dezordinea completă din sistemul de salarizare din domeniul public. Salariile nu au fost definite de criterii generale precum meritul și însemnătatea socială a profesiei. Forțele decisive au fost presiunile de grupuri profesionale influente pe lângă Guvern, care au dus la situații scandaloase, la crearea unor adevărate privilegii bugetare.

Cea de-a șasea opțiune despre care vreau să vorbesc privește reorganizarea administrativă. Consider că este necesar să renunțăm la sistemul administrativ creat în urmă cu 40 de ani. E un sistem greoi, care include 41 de județe și municipiul București, un sistem căruia i s-a adăugat acum un deceniu ficțiunea unor regiuni de dezvoltare care există doar pe hârtie. Actuala împărțire administrativă a țării este un sistem care și-a pierdut rațiunea, în condițiile în care el a fost creat nu pentru a governa o țară liberă, ci pentru a-i controla, pentru a-i supraveghea pe

cetățeni. România nu mai este un stat polițienesc și nu are nevoie de atâtea unități administrative, care înseamnă și tot atâtea birocratii. E nevoie de o reîmpărțire administrativă suplă, astfel încât să avem 9 - 12 județe, așa cum sunt definite acum în Constituție, sau regiuni într-o Constituție viitoare. Pe de altă parte, nu numele - județ sau regiune - este decisiv, ci rațiunea de a fi a acestor unități administrative. Iar această rațiune este dezvoltarea echilibrată și durabilă a teritoriului. Această dezvoltare este posibilă dacă e creată, cu ocazia acestei reîmpărțiri a teritoriului, o veritabilă autonomie locală.

Definirea clară a atribuțiilor și responsabilităților comunelor și ale orașelor, respectiv ale județelor și, în fine, ale eșalonului național reprezintă complementul necesar al redesenării decupajului administrativ. Aș adăuga aici un element, care nu ține neapărat de Constituție, ci de coerența sistemului politic. Redefinirea administrativă și clarificarea mandatului fiecărui nivel de responsabilitate trebuie însoțite de o reamenajare coerentă a sistemului electoral, adică a felului în care sunt alese aceste instanțe. În clipa de față, sunt folosite în România nu mai puțin de cinci moduri de scrutin. Ca la noi, la nimeni! Avem, de altfel, trei moduri de scrutin majoritare - câte unul pentru primari, pentru președinții consiliilor județene și respectiv pentru Președinte. Toate au specificul lor și nu au un principiu comun. Și, de asemenea, avem două moduri de scrutin proporțional - pentru consilii locale și județene și, respectiv, pentru Parlament. Această diversitate produce efecte nedorite la nivelul calității guvernării.

Al șaptelea element al opțiunii mele politice privește Curtea Constituțională. Consider că e necesară recredibilizarea Curții ca garant al supremației Constituției. Din păcate, datorită actualei arhitecturi constituționale, Curtea a fost împinsă să joace un rol de arbitru al vieții politice. Curtea a trebuit să decidă tot ceea ce a blocat Constituția. Nu e firesc să fie așa. Curtea Constituțională are misiunea de a garanta supremația Constituției. Ea nu e menită să fie moderatorul conflictelor sau arbitrul orgoliilor diverselor partide. Să dăm, deci, Curții locul ei firesc!

Un alt dispozitiv constituțional cu adresare directă către cetățeni este introducerea referendumului obligatoriu, adică Parlamentul să fie obligat să adopte o lege în domeniul care a făcut obiectul referendumului. Nu este admisibil ca în urma organizării unui referendum, chiar dacă populația dorește adoptarea unei legi, Parlamentul să poată ignora voința cetățenilor. Formula actuală a referendumului consultativ nu corespunde exigențelor constituționale ale articolului 2 care prevăd că: "Suveranitatea națională aparține poporului, care o exercită prin organele sale reprezentative, constituite prin alegeri libere, periodice și corecte, precum și prin referendum".

Un al nouălea element avut în vedere de mine în ceea ce privește revizuirea constituțională se referă la rolul și structura Consiliului Superior al Magistraturii. Deși nu a fost avut în vedere de către membrii Comisiei, consider că o regândire a dispozițiilor constituționale referitoare la această instituție e necesară.

În sfârșit, îmi asum considerațiile din Raport referitoare la nevoia absolută de clarificare și de

aplicare directă a drepturilor cetățenilor. Avem nevoie de o instituire clară a drepturilor cetățenilor români. Consider, de asemenea, că este o dovadă de înțelepciune, dar și de moderație definirea drepturilor economice și sociale ca drepturi fundamentale accesibile în mod veritabil tuturor cetățenilor.

Altfel spus, consider că problema înscrierii acestor drepturi în Constituție nu este o ocazie propagandistică, ci o oportunitate pentru a face o alegere constituțională concretă.

Recapitulând, cele zece elemente prezentate trebuie văzute împreună: adoptarea unui regim semiprezidențial coerent, definirea mecanismelor dizolvării legislativului, un sistem unicameral, eliminarea oricărui privilegiu al aleșilor care comit fapte penale, limitarea drastică a reglementării prin ordonanțe, un decupaj administrativ cu 9-12 județe sau regiuni și o autonomie locală veritabilă, recredibilizarea Curții Constituționale, introducerea referendumului obligatoriu, regândirea rolului și a structurii CSM, definirea clară a unor drepturi accesibile tuturor.

Toate aceste elemente pot articula o opțiune republicană solidă. Când spun "opțiune republicană" nu am în vedere doar opoziția acesteia în raport cu monarhia, ca formă de gestionare a puterii. În această privință, cred că lucrurile sunt clare: românii de astăzi au față de monarhie respectul pe care trebuie să-l arăți oricărei părți a patrimoniului național. Când vorbesc despre opțiune republicană, am în vedere ceea ce se înțelege prin această expresie în marile republici de astăzi, și anume dezvoltarea unui sentiment patriotic bazat pe fapte, pe gesturi și decizii responsabile.

În sfârșit, vreau să afirm nevoia ca revizuirea Constituției să nu fie pripită, dar nici amânată sine die. Dacă, potrivit articolului 150, Guvernul îmi va propune revizuirea, eu o voi iniția. Nu exclud, desigur, posibilitatea ca inițiativa să vină de la o pătrime din deputați sau senatori, ori de la 500 de mii de cetățeni.

Nu pot încheia fără a exprima încă o dată gratitudinea mea pentru autorii Raportului. De acum încolo, nu numai eu, ci și dumneavoastră, toți cei interesați de problema Constituției se vor putea hrăni dintr-un raport substanțial, cu soluții diverse, înțelepte și moderate. Clarificarea diverselor aspecte ale problemei constituționale nu poate fi făcută decât prin reflecție și dezbateri. Binele public ne cere să procedăm în acest fel.

Mulțumesc încă o dată Comisiei, vă mulțumesc dumneavoastră pentru participare. Vă mulțumesc mult! □

Departamentul comunicării publice

14 Ianuarie 2009